

Kamu Harcamaları ve Enflasyon İlişkisinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği (2008:M1 - 2023:M12)

Empirical Analysis of the Relationship between Public Expenditures and Inflation: Türkiye Sample (2008:M1- 2023:M12)

Güner TUNCER¹, Fazlı YILDIZ²

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2008M1:2023M12 döneminde kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisini incelemektir.

Tasarım/Yöntem: Araştırmada uzun dönem ARDL eşbütünleşme analizi ve kısa dönem hata düzeltme modeli uygulanmış olup ayrıca Toda ve Yamamoto nedensellik testi yapılmıştır.

Bulgular: Uzun dönem ARDL eşbütünleşme analizi ve kısa dönem hata düzeltme modeli sonuçlarında kamu harcamaları (KH), döviz kuru (DK) ve bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandıkları krediler (KRD) ile enflasyon oranı (ENF) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırmada Toda ve Yamamoto (1995) nedensellik testi sonuçlarında, enflasyon oranı ile kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörü hane halkı kredi kullanımı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Sınırlılıklar: Değişkenlerin aylık veriler şeklinde analiz edilmesi veriler arasında zaman senkronizasyonunu zorunlu kılmıştır. Bu nedenle analiz başlangıç dönemi olarak 2008 seçilmiştir.

Özgünlük/Değer: Türkiye ekonomisinin yeniden en önemli makroekonomik problemi olan enflasyon sorununun analiz edilmesi literatüre güncel bir katkı sağlayarak araştırmanın özgün değerini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcamaları, Enflasyon Oranı, ARDL Analizi, Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Abstract

Purpose: The purpose of this paper is to analyze the effect of public expenditures on inflation in Turkey in the 2008M1:2023M12 period.

Design/Methodology: In the research, long-term ARDL cointegration analysis and short-term error correction model are applied, and Toda and Yamamoto causality test is also applied.

Findings: According to the results of long-term ARDL cointegration analysis and short-term error correction model, it has been determined that there is a positive and statistically significant relationship between public expenditures, exchange rate, loans provided by the banking sector to households and inflation rate variables. Moreover, according to the causality test results of Toda and Yamamoto (1995), it is determined that there is a bidirectional and statistically significant causal relationship between the inflation rate and public expenditures, exchange rate and banking sector household credit utilization variables.

Limitations: Analyzing the variables as monthly data necessitated time synchronization between the data. For this reason, 2008 was chosen as the starting period of the analysis.

Originality/Value: Analyzing the inflation problem, which is the most important macroeconomic problem of the Turkish economy again, creates the original value of the research by making an up-to-date contribution to the literature.

Keywords: Public Expenditures, Inflation Rate, ARDL Analysis, Toda-Yamamoto Causality Test

¹ Doç. Dr., Kütahya DPÜ, İİBF, Maliye, guner.tuncer@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5579-9436

² Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İİBF, Maliye, fazli.yildiz@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1387-7883

1. GİRİŞ

Özellikle 90'lı yıllarda daha da kronikleşen enflasyon problemi Türkiye ekonomisi açısından kısır bir döngüye sahiptir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında hayata geçirilen politikalar enflasyon ile mücadelede önemli kazanımlar elde edilmesini sağlamış ve 2004 yılında tek haneli enflasyon elde edilerek meyvesini vermiştir. Enflasyon 2018 yılına kadar makroekonomik bir problem olarak ikinci plana atılmış fakat bu dönemde etki eden seçim ekonomisi, diplomatik krizler ve küresel belirsizlikler enflasyonun yeniden önem kazanmasına neden olmuştur. Küresel pandemi krizi ile ortaya çıkan ekonomik problemler özellikle küresel maliyet artışlarını tetikleyerek bütün dünya ekonomileri için tehdit oluşturdu. Fakat Türkiye ekonomisi açısından enflasyonist sürecin şiddetlenmesine neden olan asıl hamle politika faizlerinin düşürülme sürecinin başlamasıdır. Politika faizlerinin düşürülmeye başlaması ve zamanla anlamsız hale gelmesi döviz kuru ataklarının şiddetlenmesini sağlayarak enflasyon sorununu yeniden Türkiye'nin en önemli makroekonomik problemi haline getirdi.

Şüphesiz enflasyonun nedenleri oldukça fazladır. Türkiye ekonomisinin tarihsel sürecinde bütçe açıkları, döviz kuru dalgalanmaları, dış borçlar, üretim ve dağıtım zinciri sorunları, siyasi belirsizlikler, para ve maliye politikalarının etkisizlikleri, yapısal sorunlar, enerji maliyetleri, küresel krizler ve küresel politik problemler gibi birçok faktör enflasyonu tetiklemiştir. Bu çalışmanın odak noktası kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisidir. Bir maliye politikası aracı ve toplam talep unsuru olarak kamu harcamaları enflasyonu etkileyebilmektedir.

Kamu harcamalarındaki artışın mal ve hizmetlere olan talebi artırması, mal ve hizmetlere olan talebin de ekonomide fiyatlar genel seviyesinde artışa neden olması ve ekonomide talep kaynaklı bir enflasyonla karşılaşılması muhtemel bir gelişmedir (Korkmaz ve Güvenoğlu, 2021). Nguyen (2014), kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkinin ampirik testini yaparken kullanılacak değişkenlerin ekonomik teoriler dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda kamu harcamalarının enflasyonu etkileyebileceği ilk kanal toplam taleptir. Keynesyen okul hem kamu hem de özel sektörde tüketim ve yatırımların artmasıyla toplam talep artışı olacağını, bunun da fiyatların yükselmesine neden olacağını belirtmiştir. Nguyen (2014) enflasyonun etkilenebileceği bir diğer kanalı ise döviz kuru geçişkenliği olarak ifade etmiştir. Bir ülke iç tüketimi ve yatırımı için büyük ölçüde ithalata bağımlıysa, o ülkenin yurt içi fiyatları da yabancı ülkelerdeki fiyatlara bağlı olacak, bu durum döviz kurundaki dalgalanmalara bağlı ithal malların fiyatlarına ve iç ticarete konu olan malların fiyatlarına geçiş etkisi ile yansiyacaktır.

Bu çalışmanın amacı kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisini ampirik olarak Türkiye özelinde incelemektir. Araştırma, Türkiye ekonomisi özelinde kamu harcamalarının fiyatlar genel düzeyini (enflasyon oranı) nasıl etkileyebileceği sorusunu ele alarak literatürdeki boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Süreklilik gösteren enflasyonist koşullar özellikle gelişmekte olan ülkelerde benimsenen maliye ve para politikalarının etkinliğini zayıflattığından dolayı, kamu harcamaları ile enflasyon ilişkisinin ampirik olarak incelenmesi ve test edilmesi önemlidir. Çalışmanın üç değişkenli model kullanılarak Türkiye'de yakın dönem (2008-2023 dönemi) kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisini ARDL analizi ile kısa ve uzun dönemde araştırması ve kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisini ortaya çıkararak literatüre katkı sunması beklenmektedir.

Makalenin giriş bölümünü takip eden geri kalanı şu şekilde düzenlenmiştir. İkinci bölümde kamu harcamaları ve enflasyon ilişkisinin teorisi sunulmaktadır. Üçüncü bölümde literatürde incelenmiş olan çalışmaların özeti sunulmaktadır. Veri, model, hipotez ve ekonometrik analiz ile ampirik sonuçlar ve ampirik sonuçlara dayalı değerlendirmeler dördüncü bölümde sunulmaktadır. Beşinci bölümde ise sonuç, değerlendirme ve öneriler sunulmaktadır.

2. KAMU HARCAMALARI VE ENFLASYON İLİŞKİSİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ

Gerek ülke ekonomilerinin kendi iç dinamikleri gerekse küresel gelişmeler, enflasyonun sebeplerinin çeşitlenmesine neden olmuştur. Bu nedenle enflasyon teorisi çeşitli sınıflandırmalara ayrılmaktadır. Talep çekişli ve maliyet itişli, talep veya arz yönlü şeklinde sınıflandırmalar enflasyonun nedenleri açıklamada kullanılan temel sınıflandırmalar olarak ifade edilebilir. Fakat

süreçlerin devamlılığı ve karmaşıklaşan sorunlar enflasyonu açıklamada ve anlamada daha fazla kritere dayalı sınıflandırma yapılmasını gerekli kılmıştır.

Birçok alternatif enflasyon teorisinden bahsedilebilir. Bunlar kısa dönem-uzun dönem enflasyon teorisi, kapalı-açık ekonomi modellerine dayalı enflasyon teorisi, düşük-yüksek-hiper enflasyon teorisi, tam-eksik rekabet ekonomi modellerine dayalı enflasyon teorisi, maliye-para politikasına dayalı enflasyon teorisi ve iktisat okullarının bakış açılarına göre enflasyon teorisi şeklinde özetlenebilir (Kibritçioğlu, 2002).

Bu çalışmanın amacı kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisini Türkiye ekonomisi özelinde test etmek olduğu için kamu harcamalarının toplam talepte meydana getirdiği etkiden hareketle enflasyon teorisinin açıklanmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü kamu harcamaları makro iktisat açısından bir toplam talep unsurudur ve kamu harcamalarında meydana gelen değişimler toplam talebi etkileyerek fiyatlar genel düzeyinde de değişime neden olmaktadır. Kamu harcamalarının toplam talebi etkileyen bir unsur olması makroekonomik çerçeve de Keynesyen milli gelir modeli ile kolayca açıklanabilir. Fakat Keynesyen milli gelir modeli kapsamında değerlendirme yapılmadan önce Keynesyen enflasyon teorisini de ifade etmek büyük öneme sahiptir.

1929 Büyük Buhranın koşulları altında değerlendirme yapılacak olursa Keynes (1936) enflasyonu bir problem olarak görmemiş ve ağır resesyonun getirdiği deflasyon ve yüksek işsizlik sorunlarına odaklı çözümler geliştirmiştir. Eksik istihdam ve sabit fiyatlar genel düzeyi varsayımına dayalı bir perspektiften bakıldığından Keynes'in özömlenmeleri enflasyonu analiz etmek üzere oluşturulmamıştır. Fakat 1929 krizine yönelik olarak özömlere odaklanılması Keynes'in hiçbir şekilde enflasyonun sebeplerine yönelik bir değerlendirme yapmadığı anlamına gelmemektedir.

Keynes (1940)'in enflasyon değerlendirmesi işgücü piyasasındaki fiyat katılıklarına dayalı talep yönlü enflasyonu işaret eder. Toplam talepte meydana gelebilecek olan beklenmeyen bir artış tam istihdam koşulunda fiyatlar genel düzeyinin artmasına neden olur ve bu durum nominal ücretlerin geçici olarak sabit kalmasını sağlarken firmalar için ise öngörölemeyen kârlar yaratır. Artan kârlar mal piyasasında ek talep meydana getirir. Bu talebi karşılamak isteyen firmalar işgücü piyasasında emek talebi artışına sebep olurlar. Toplam talepte meydana gelen ek artış fiyatlar genel düzeyini yükselttiği için reel ücretlerin düşmesine neden olur. Bu nedenle artan emek talebi neticesinde başlangıç reel ücret seviyesine ulaşana kadar nominal ücretler yükselir. Reel ücretlerin artması da mal piyasasında yeni ek talebe neden olarak fiyatlar genel düzeyinde yeniden artışa neden olur.

1929 Büyük Buhranı sonrasında ortaya çıkan yeni ekonomik gelişmeler şüphesiz enflasyon sorununun daha da karmaşıklaşmasına neden olmuştur. Maliyet artırıcı etkiler ve arz yönlü şoklarla birlikte maliyet itişli enflasyon olgusu özellikle petrol krizi ve sonrasında tartışma odağı haline gelmiş ve tartışmalar daha da ileriye taşınarak talep çekişli ve maliyet itişli enflasyondan yapısal enflasyona kadar ilerlemiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çalışmamız kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisine odaklandığı için kamu harcamalarının toplam talep üstünde meydana getirdiği etki üzerine değerlendirme yapılmalıdır.

Açık bir ekonomide Keynesyen milli gelir modeli $Y=C+I+G+NX$ denklemi şeklinde gösterilir. Milli gelir (Y) değişkeni hane halkı tüketim harcamalarından (C), özel kesim yatırım harcamalarından (I), kamu harcamalarından (G) ve net ihracattan (NX) oluşur. Denklem sağ tarafından yer alan bu değişkenler aynı zamanda toplam talebin (AD) unsurlarıdır. Bu kapsamda Keynesyen milli gelir modeli $Y=AD$ şeklinde de ifade edilir. Kamu harcamaları (G) toplam talebin bir unsuru olduğundan kamu harcamalarındaki pozitif değişim toplam talebi de pozitif değişim yönünde etkiler ve bu durumda fiyatlar genel düzeyinde (P) artışa neden olur. O halde Keynesyen milli gelir modelinden hareketle temel matematiksel değerlendirme, kamu harcamalarının toplam talep üzerindeki etkisi fiyatlar genel düzeyini artırır ve enflasyonist bir etki oluşturur şeklinde yapılmaktadır.

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Bu bölüm, kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemiş ampirik literatürün özet değerlendirmesini sunmaktadır. Kamu harcamaları ile enflasyon ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda ulaşılan sonuçlar yöntem, dönem ve örnekleme (ülke/ölkeler) göre farklılık göstermektedir. Ampirik çalışmalarda yaygın olarak zaman serileri ve panel veriye dayalı nedensellik

analizi ile regresyon ve eşbütünleşme analizleri yöntemlerinin tercih edildiği gözlemlenmiş, yöntem farklılıklarına göre çalışmalar ayrıştırılarak ulaşılan sonuçlar iki ayrı kategoride sunulmuştur.

1-Kamu harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisini regresyon ve eşbütünleşme analizleri ile inceleyen çalışmalardan; Gökalp ve Avcı (2002), 1980-2000 dönemi için Türkiye’de kamu harcamalarında %1’lik artışın enflasyonda %0,83’lük bir artışa neden olduğunu; Kazi ve Munshi (2012), 1978-2010 döneminde Bangladeş ekonomisinde uzun dönemde kamu harcamaları, ekonomik büyüme (GSYH), ithalat ve para arzının enflasyon üzerinde artış yönlü etkisini belirlemişlerdir. Çalışmada, enflasyonun talep ve arz yönlü faktörlerce tetiklendiğini, özellikle kamu harcamaları ve para arzının temel belirleyici faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yiğit (2013), 1990-2012 dönemi için tek değişkenli regresyon analizi ile Türkiye’de toplam kamu harcamalarındaki %1’lik artışın enflasyonu %0,74 artırdığına; Nguyen (2014), 1970-2010 döneminde gelişmekte olan üç Asya ekonomisinde (Hindistan, Vietnam ve Endonezya) kamu harcamalarının uzun dönemde enflasyon üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu, kısa dönemde ise, kamu harcamaları ile enflasyon arasında kişi başına düşen GSYİH veya nominal döviz kurunun doğrudan veya dolaylı bir etkileşimi ile eşbütünleşme ilişkisi olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmada ülkeler özelinde ulaşılan sonuçlarda ise; kısa dönemde kamu harcamaları ve enflasyon ilişkisi Hindistan’da pozitif, Endonezya’da negatif, Vietnam’da ise etkinin yönü enflasyondan kamu harcamalarına doğru belirlenmiştir. Ezirim vd. (2008), ABD’de 1970-2002 döneminde kamu harcamaları ile enflasyon oranı arasındaki ilişkiyi pozitif yönde bulmuşlardır.

Ulusoy ve Yiğit (2016), Türkiye’de 1990-2015 döneminde kamu harcamaları ve enflasyon ilişkisini kamu harcama türlerini de dikkate alarak incelemişlerdir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre çok değişkenli modellerde sadece cari harcamalar enflasyonu artırırken, toplam kamu harcamalarının yanısıra transfer, yatırım ve cari harcamaların enflasyonu artırdığını ise tek değişkenli modellerde ortaya koymuşlardır. Ersin ve Kırca (2024) cari transfer harcamalarının enflasyona etkisini, 2006-2022 dönemi için Türkiye özelinde Kesirli Frekanslı Fourier ARDL sınır testi ile analiz ederek uzun dönemde cari transfer harcamalarındaki %1’lik artışın enflasyonu yaklaşık %0,34 oranında artırdığını, ancak kısa dönemde bu etkinin istatistiksel olarak anlamsız olduğunu ortaya koymuşlardır. Öksüz ve Aydın (2023) Türkiye’de 1983-2021 dönemi için kesirli frekanslı fourier otoregresif gecikmesi dağıtılmış eşbütünleşme testi kullanarak kriz dönemlerinde sosyal harcamaların enflasyonu negatif etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Nguyen (2019), Hindistan, Çin ve Endonezya’da 1970-2010 döneminde kurumsal yönetim farklılıklarına bakılmaksızın, uzun dönemde kamu harcamaları ile enflasyon arasında eşbütünleşmeli nedensellik ilişkisi olduğunu belirlemiştir. Ayrıca kısa dönemde, kamu harcamalarının Çin’de enflasyon üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu, Endonezya ve Hindistan’da ise bu etkinin olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özpençe ve Noyan (2023), Türkiye’de 2008:2-2022:10 dönemi için kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki ilişkiyi Wavelet uyum analizi ile değerlendirmişler ve elde ettikleri bulgular göre 2008-2016 arasında kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki etkileşimin çok düşük düzeyde kaldığını, sonrasında etkileşimin artış gösterdiğini, enflasyon ile kamu harcamaları arasında %35-40 düzeyinde pozitif korelasyon tespit etmişlerdir.

2-Kamu harcamaları ile enflasyon ilişkisini nedensellik analizi ile inceleyen çalışmalardan; Bakırtaş (2002), Türkiye’de 1983-2000 dönemi ve Şahin ve Özenç (2007) Türkiye’de 1988-2006 döneminde kamu harcamaları ve enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisini kamu harcamalarından enflasyona doğru tek yönlü olarak belirlemişlerdir. Ezirim ve ark. (2008), Amerika Birleşik Devletleri’nde 1970-2002 döneminde kamu harcamaları ile enflasyon arasında da çift yönlü nedensellik ilişkisi belirlemişler, harcamalarındaki artışın ülkedeki enflasyonist baskıları artırdığı ve enflasyonun kamu harcama kararlarını önemli ölçüde etkilediği değerlendirmesinde bulunmuşlardır. Magazzino (2011), 1970-2009 döneminde Portekiz, İspanya, Kıbrıs, İtalya, Malta, Fransa ve Yunanistan’da nedensellik ilişkisini ülkelere göre farklı yönde tespit etmişlerdir. Kısa dönemde İspanya, Malta ve Kıbrıs’ta kamu harcamalarından enflasyona doğru tek yönlü; Fransa’da enflasyonun kamu harcamalarını etkilediği tek yönlü bir ilişkiyken, İtalya’da kamu harcamaları ile enflasyon arasında karşılıklı bir nedensellik olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, kamu harcamalarındaki artış ile enflasyon arasında yalnızca Portekiz için uzun vadeli bir ilişki tespit edilmiştir.

Akçacı ve Kocağ (2013), 2006:M1-2012:M12 döneminde Türkiye’de kamu harcamalarının personel, transfer ve mal-hizmet harcamaları alt sınıflarından enflasyona doğru kısa dönemde tek yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Korkmaz ve Karakuş (2018), seçilmiş 9 OECD ülkesinde 2009-2016 döneminde kamu harcamaları ile enflasyon arasında nedensellik ilişkisi tespit etmemişlerdir. Bölükbaş ve Alp (2018), Türkiye’de 1960-2017 dönemi için zamanla değişen nedensellik testi uygulamışlar ve 1997-2011 ile 2002-2016 yılları arasında kamu harcamalarından enflasyona doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi belirlemişlerdir. Güneş (2020), 1995-2018 dönemi için OECD lkeleri kapsamında kamu harcamaları ile enflasyon arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit ederken, VAR analizi sonuçlarında ise kamu harcamaları ile enflasyon arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Korkmaz ve Güvenoğlu (2021), 2010-2019 döneminde seçilmiş 9 OECD lkesinde ‘‘Fransa, Almanya, İtalya, Birleşik Krallık, Portekiz, Macaristan, İspanya, Finlandiya ve Polonya’’ kamu harcaması ve enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisini enflasyondan kamu harcamasına doğru tek yönlü olarak tespit etmişlerdir.

4. VERİ, MODEL, HİPOTEZ, EKONOMETRİK ANALİZ VE AMPİRİK SONUÇLAR

Çalışmada, Türkiye’de 2008-2023 döneminde aylık veriler kullanılarak kamu harcamalarının fiyatlar genel düzeyi (enflasyon) zerindeki etkisi incelenmektedir. Araştırma kapsamında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından Elektronik Veri Dağıtım Sisteminde (EVDS) yayımlanan merkezi yönetim bütçe giderleri, tüketicici fiyat endeksi, döviz kuru (USD kuru) ile mevduat, katılım, kalkınma ve yatırım bankalarının hane halkına yönelik kullandırdıkları kredi verilerinin aylık dönemlerdeki yüzde (%) değişimler kullanılmıştır. Kullanılan değişkenlerin kodu, açıklaması, modeldeki değişken türü, dönemi ve veri kaynağına ilişkin bilgiler aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Değişkenlere İlişkin Açıklamalar

Kodu	Açıklama	Değişken	Dönem	Veri Kaynağı
ENF	Tüketicici fiyat endeksindeki (TFFE) % değişim	Bağımlı	2008M1:2023M12	TCMB EVDS
KH	Merkezi yönetim bütçe giderlerindeki % değişim	Bağımsız	2008M1:2023M12	TCMB EVDS
DK	Döviz kurundaki (USD) % değişim	Bağımsız/Kontrol	2008M1:2023M12	TCMB EVDS
KRD	Mevduat, Katılım, Kalkınma ve Yatırım Bankalarının hane halkına yönelik kullandırdıkları kredilerdeki % değişim	Bağımsız/Kontrol	2008M1:2023M12	TCMB EVDS

Veri Kaynağı: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası EVDS, (EVDS sistemindeki değişkenlerin kodları; ENF:TP.FG.J0,KH:TP.KB.GID001,KRD:TP.KREHACBS.A9+TP.KREHACBS.A18+TP.KREHACBS.A27,DK:TP.DK.US D.A.YTL), Erişim Tarihi: 11.04.2024.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Enflasyonu etkilemek için kamu harcamalarının ana kanalları belirlendikten sonra ampirik modele dahil edilecek uygun değişkenler seçimi yapılmıştır. Bu değişkenler toplam talebi temsil eden kamu harcamaları (tketicim ve yatırım dahil) ile bankacılık sektörünce hane halkına yönelik kullandırılan krediler ve nominal döviz kuru değişkenleridir. Araştırmanın amacı doğrultusunda 2008-2023 döneminde ilişkin aylık dönem verilerine göre oluşturulan tahmin denklemi aşağıdaki gibidir. Modelde kullanılan değişkenler Nguyen (2014) alışmasından yararlanılarak belirlenmiştir.

$$ENF = \beta_0 + \beta_1KH + \beta_2DK + \beta_3KRD + \varepsilon_i \quad (1)$$

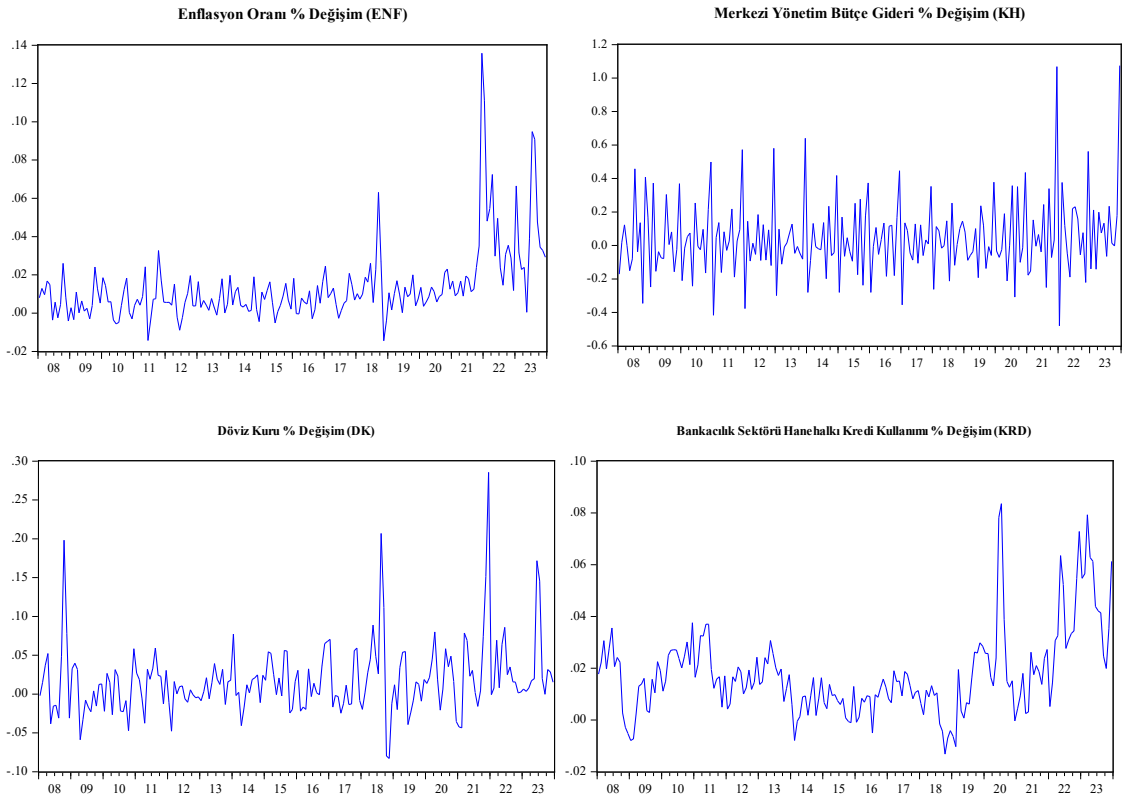
Araştırmanın temel hipotezi; ‘‘H₁: Kamu harcamaları ile enflasyon oranı arasında doğrusal (pozitif) yönlü bir ilişki vardır.’’ olarak belirlenmiştir.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

	ENF	KH	DK	KRD
Ortalama	0.013525	0.044898	0.017810	0.017741
Medyan	0.008653	0.006275	0.013485	0.015006
Maksimum	0.135755	1.074660	0.285580	0.083598
Minimum	-0.014429	-0.480231	-0.082920	-0.013153
Standart Sapma	0.019321	0.225565	0.045499	0.016690
Çarpıklık	3.141311	1.175964	2.101083	1.435833
Basıklık	16.32213	6.555255	11.41736	5.972670
Jarque-Bera	1735.603	145.3712	708.0817	136.6659
Olasılık	0.000000	0.000000	0.000000	0.000000
Gözlem	192	192	192	192

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2’de verilen aylık dönemlik % değişimler çerçevesinde tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, Türkiye’de 2008-2023 döneminde enflasyon oranı değişim ortalaması %1,35, merkezi yönetim bütçesi kamu giderleri (KH) değişimi ortalaması %4,48, döviz kuru değişimi ortalaması %1,78 ve bankacılık sektöründen hane halkı kredi kullanımı değişimi ortalaması ise %1,77’dir. 2008-2023 döneminde aylık dönemlik enflasyon oranı değişiminin en yüksek olduğu dönem (%1,36) 2021M12, merkezi yönetim bütçesi kamu giderleri (KH) değişiminin en yüksek olduğu dönem (%107,46) 2023M12, döviz kuru değişiminin en yüksek olduğu dönem (%28,55) 2021M12 ve bankacılık sektöründen hane halkı kredi kullanım değişiminin en yüksek olduğu dönem ise (%8,35) 2020M07 dönemidir. Enflasyon oranı değişiminin en düşük olduğu dönem (%-1,44) 2018M11, merkezi yönetim bütçesi kamu giderleri (KH) değişiminin en düşük olduğu dönem (%-48,02) 2022M01, döviz kuru değişiminin en düşük olduğu dönem (%-8,29) 2018M11 ve bankacılık sektöründen hane halkı kredi kullanım değişiminin en düşük olduğu dönem ise (%-1,31) 2018M10 dönemidir. Değişkenlerin 2008-2023 dönemindeki aylık dönemlik yüzde değişim seyri Grafik 1’de sunulmaktadır.

Grafik 1: Değişkenlerin Zaman Yolu Grafikleri (2008M1:2023M12)

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında öncelikle değişkenlerin birim kök testi analizleri (ADF - Augmented Dickey Fuller ve PP - Phillips Perron) yapılmıştır. Değişkenlerin ADF ve PP birim kök testi sonuçlarında; enflasyon oranındaki değişim (ENF) ve merkezi yönetim bütçe giderleri (KH) değişkenlerinin birinci farkı alındıktan sonra durağan hale gelmiştir. Döviz kurundaki değişim (DK) ve bankacılık sektöründen hane halkı kredi kullanımını değişimi serilerinin ise düzeyde durağan olduğu gözlemlenmiştir. Birim kök testlerine ilişkin analiz sonuçları Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3: Birim Kök Testleri

Değişkenler	Düzyey		Birinci Fark	
	ADF Test İst.	PP Test İst.	ADF Test İst.	PP Test İst.
ENF	-0.086102 (0.9482)	2.169825 (0.9999)	-8.867000 (0.0000)	-31.88994 (0.0001)
KH	-1.111537 (0.7110)	6.310586 (1.0000)	-8.864074 (0.0000)	-83.87915 (0.0001)
DK	-9.836010 (0.0000)	-8.858026 (0.0000)	-10.50081 (0.0000)	-76.13612 (0.0001)
KRD	-4.332669 (0.0005)	-4.101046 (0.0012)	-13.08905 (0.0000)	-22.07978 (0.0000)
Kd.%1	-3.466994	-3.464827	-3.466994	-3.464827
Kd.%5	-2.877544	-2.876595	-2.877544	-2.876595
Kd.%10	-2.575381	-2.574874	-2.575381	-2.574874

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Modelde kullanılan değişkenler farklı durağanlılık düzeylerinde olduğundan çalışmada ARDL analizi tercih edilmiş, modeldeki değişkenlere ilişkin veriler aylık olduğu için maksimum gecikme uzunluğu sekiz varsayılmış (Göksu ve Balkı, 2023: 82), optimum gecikme uzunluğu AIC (Akaike Bilgi Kriteri) kriteri dikkate alınarak belirlenmiş ve en düşük değeri veren model olarak olduğu model [ARDL(3, 3, 1, 4)] seçilmiştir. ARDL yöntemi bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki etkileşimlerin modellenmesine yardımcı olan ve farklı durağanlılık düzeylerine sahip değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin açıklanmasına yardımcı olan bir yöntemdir. Bu yönüyle geleneksel eşbütünleşme testleri olan "Johansen ve Juselius (1990), Engle ve Granger (1987) ve Phillips ve Hansen (1990)" testleriyle kıyaslandığında daha esnek özelliğe sahiptir (Göksu ve Balkı, 2023: 56). ARDL analizi ile seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin belirlenmesi için Pesaran ve ark. (2001) tarafından önerilen sınır testi uygulanmaktadır. Sınır testi yaklaşımına göre "H₀: Değişkenler arasında herhangi bir eşbütünleşme ilişkisi yoktur" hipotezi sınanmakta, F istatistik değeri kritik üst sınır değerinin üzerinde olduğunda H₀ hipotezi reddedilerek, değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin olduğuna karar verilmektedir (Serin ve Demir, 2023).

Tablo 4: Sınır Testi Sonuçları

Model: $ENF = \beta_0 + \beta_1KH + \beta_2DK + \beta_3KRD + \epsilon_i$		
F İstatistiği	23.95465 (0.0000)	
Uygun Gecikme Uzunluğu	3, 3, 1, 4	
Anlamlılık Düzeyi	Kritik Değer	
	Alt Sınır	Üst Sınır
%1	3,65	4,66
%2,5	3,15	4,08
%5	2,79	3,67
%10	2,37	3,20

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4'te %1 anlamlılık düzeyinde F istatistik değeri (23.95465), üst sınır (4,66) değerinin üzerindedir. Bu kapsamda "H₀: Değişkenler arasında herhangi bir eşbütünleşme ilişkisi yoktur" hipotezi reddedilmiştir. Bu sonuca göre, ENF, KH, DK ve KRD değişkenleri arasında uzun dönemli bir ilişki vardır. Değişkenler arasındaki uygun gecikme uzunluğu ve uzun dönemli ilişki belirlenerek,

kısa ve uzun dönemli katsayıların tespit edilmesi için ARDL modeli oluşturularak model tahmin sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: ARDL (3, 3, 1, 4) Modeli Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken: ENF (TÜFE % Değişim)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği (Olasılık)
ENF(-1)	0.517592	6.863497(0.0000)
ENF(-2)	-0.105798	-1.384464(0.1680)
ENF(-3)	0.116198	2.021958(0.0447)
KH	0.005946	1.343612(0.1808)
KH(-1)	0.018826	3.195411(0.0017)
KH(-2)	0.013578	2.175532(0.0309)
KH(-3)	0.009029	1.758386(0.0805)
DK	0.142534	7.053343(0.0000)
DK(-1)	0.077119	3.043350(0.0027)
KRD	0.008890	0.104464(0.9169)
KRD(-1)	0.285885	2.590074(0.0104)
KRD(-2)	-0.348452	-3.169747(0.0018)
KRD(-3)	-0.096842	-0.855039(0.3937)
KRD(-4)	0.257666	3.092689(0.0023)
C	-0.001243	-0.938642(0.3492)
R ²		0.724227
Düzeltilmiş R ²		0.701910
F-istatistiği		32.45200 (0.000000) ***
ARDL Tanısal Test Sonuçları		
Breusch-Godfrey Serial Corr. LM test		0.388867 (0.6534) ***
ARCH Heteroskedasticity test		0.530737 (0.4672) ***
Breusch-Pagan-Godfrey Heteroskedasticity test		1.228471 (0.2848) ***
Ramsey RESET test		0.467354 (0.6408) ***
Jarque-Bera Normality test		2.648176 (0.2781) ***
Cusum (Cusum ²)		İstikrarlı (İstikrarlı)

Not: ***, **, sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir ve parantez içi değerler olasılık değerleridir.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5'te verilen ARDL (3, 3, 1, 4) olarak tahminlenen modelin tanısal test sonuçlarına göre; “Breusch-Godfrey Serial Correlation LM test” değeri 0.388867, olasılık değeri 0.6534, olasılık değeri %10'dan büyük olduğu için modelde otokorelasyon sorunu bulunmamaktadır. Değişen varyans sınaması için uygulanan “Breusch-Pagan-Godfrey Testi ve ARCH Testi” olasılık değerleri %10'dan büyük olduğu için modelde değişen varyans sorunu olmadığı belirlenmiştir. “Ramsey RESET” testi katsayı değeri 0.467354, olasılık değeri 0.6408, olasılık değeri %10'dan büyük olduğu için model kurma hatası sorunu yoktur. “Jarque-Bera” test değeri 2.648176, olasılık değeri 0.2781, olasılık değeri %10'dan büyük olduğu için modelin normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. CUSUM ve CUSUM2 testi sonuçları %95 güven aralığında modelde kullanılan değişkenlerle ilgili uzun dönem katsayıların istikrarlı bir yapıya sahip olduğunu ve kurulan modelin istikrarlı bir yapıda olduğunu göstermektedir. Ayrıca, modelin tümünün anlamlılığını gösteren F-istatistiği sonuçları, modelin istatistiksel olarak tümüyle anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Modelde R² değerinin 0.72 olması, bağımlı değişken olan enflasyon oranındaki değişimin kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörü hane halkına yönelik kullanılan kredilerdeki değişimler tarafından yüksek düzeyde açıklandığını göstermektedir.

Uzun dönem ARDL (3, 3, 1, 4) modeli tahmin sonuçları, katsayı ve olasılık değerleri Tablo 6'da yer almaktadır. Oluşturulan (1) nolu eşitlik dikkate alınarak uzun dönem katsayılarının tahmin edilmesi için (2) nolu eşitlikte belirtilen ARDL (a, b, c) modeli oluşturulmuştur.

$$ENF = \beta_0 + \sum_{i=1}^a \beta_{1i} KH_{t-1} + \sum_{i=1}^b \beta_{2i} DK_{t-1} + \sum_{i=1}^c \beta_{3i} KRD_{t-1} + \varepsilon_i \quad (2)$$

Tablo 6: ARDL (3, 3, 1, 4) Modeli Uzun Dönem Sonuçları

Bağımlı Değişken: ENF (TÜFE % Değişim)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği (Olasılık)
KH	0.100374	3.049104 (0.0027)
DK	0.465357	6.453347 (0.0000)
KRD	0.227002	1.831517 (0.0687)

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 6’da belirtilen ARDL (3, 3, 1, 4) modelinin uzun dönem tahmin sonuçlarında katsayı değerleri KH değişkeni ve DK değişkeni için %1 anlamlılık düzeyinde ve KRD değişkeni için ise %10 anlamlılık düzeyinde pozitifdir. Uzun dönemde KH, DK ve KRD değişkenleri ile ENF bağımlı değişkeni arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kamu harcamalarında (KH) meydana gelecek %1’lik değişim enflasyon oranı (ENF) üzerinde %0,10’luk pozitif yönlü bir değişime, döviz kurunda (DK) meydana gelecek %1’lik değişim enflasyon oranı (ENF) üzerinde %0,46’lık pozitif yönlü bir değişime ve bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandırdıkları kredilerdeki (KRD) %1’lik bir değişimin ise enflasyon oranı (ENF) üzerinde %0,22’lik pozitif yönlü bir değişime neden olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, uzun dönemde Türkiye’de kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandırdıkları kredilerdeki değişim ile enflasyon oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. ARDL modelinde kısa dönem katsayılarının tahmin edilmesi için (3) nolu eşitlikte belirtilen hata düzeltme modeli oluşturulmuştur.

$$\Delta ENF = \beta_0 + \sum_{i=1}^a \beta_{1i} \Delta KH_{t-1} + \sum_{i=1}^b \beta_{2i} \Delta DK_{t-1} + \sum_{i=1}^c \beta_{3i} \Delta KRD_{t-1} + \beta_4 ECM_{t-1} + \varepsilon_i \quad (3)$$

Tablo 7: ARDL (3, 3, 1, 4) Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

Bağımlı Değişken: ΔENF (TÜFE % Değişim)		
Değişkenler	Katsayı	t istatistiği (Olasılık)
Δ (KH)	0.059460	4.015496 (0.0001)
Δ (DK)	0.142534	7.897258 (0.0000)
Δ (KRD)	0.018890	2.364704 (0.0192)
ECM(-1)	-0.472008	-11.036955 (0.0000)

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7’deki hata düzeltme modeli sonuçlarında ECM(-1) katsayısının -0,47 ve %1 düzeyinde anlamlı olması kısa dönem şoklarının oluşturacağı dengeden sapmaların bir dönem sonrasında %47’sinin düzeltilebileceğini göstermektedir. Hata düzeltme modeli sonuçları katsayı değerleri KH değişkeni ve DK değişkeni için %1 anlamlılık düzeyinde ve KRD değişkeni için ise %5 anlamlılık düzeyinde pozitifdir. Bu sonuçlar kısa dönemde kamu harcamalarında (KH) meydana gelecek %1’lik değişim enflasyon oranı (ENF) üzerinde %0,06’lık pozitif yönlü bir değişime, döviz kurunda (DK) meydana gelecek %1’lik değişim enflasyon oranı (ENF) üzerinde %0,14’lk pozitif yönlü bir değişime ve bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandırdıkları kredilerdeki %1’lik bir değişimin ise enflasyon oranı (ENF) üzerinde %0,02’lik pozitif yönlü bir değişime neden olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar Türkiye’de kısa dönemde kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandırdıkları kredilerdeki değişim ile enflasyon oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar uzun dönemli ARDL modeli ve kısa dönem hata düzeltme modeli sonuçları açısından benzerliğe işaret etmektedir.

Araştırma kapsamında ARDL analizi sonrasında Türkiye ekonomisi için 2008M1:2023M12 dönemine ilişkin enflasyon oranı, kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörü hane halkı kredi kullanımı değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkisi Toda ve Yamamoto (1995) tarafından önerilen nedensellik testi ile incelenmiştir. Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testi serilerde durağanlık niteliği açısından esnek özelliğe sahiptir ve seriler için aynı seviyede durağanlık koşulu aranmamaktadır (Kayalıdere ve Ovalı, 2022). Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testinde öncelikle VAR modeli oluşturularak en uygun gecikme uzunluğu (k) belirlenir. Devamında en uygun gecikme

uzunluğuna (k) en yüksek bütünleşme derecesi ($dmax$) ilave edilerek, VAR modeli tahmin edilir (Göksu ve Balkı, 2023: 99). Toda-Yamamoto (1995) testinin uygulanabilmesi için gerekli olan koşullardan biri de modeldeki serilerin en yüksek bütünleşme derecesinin ($dmax$) modelin en uygun gecikme uzunluğu (k) değerini geçmemesidir (Çalışkan ve ark., 2017: 51-52). VAR modelinde Akaike Bilgi Kriterine göre en uygun gecikme uzunluğu “4” olarak, birim kök testi sonuçlarına göre de değişkenlerin $I(1)$ ve $I(0)$ seviyelerinde durağan oldukları belirlendiğinden maksimum bütünleşme derecesi “1” olarak tespit edilmiştir. Birim kök testi sonuçları ve en uygun gecikme uzunluğu sonuçlarına göre $k+(dmax)$ değeri “5” olarak belirlenerek Wald testi uygulanmıştır. Toda ve Yamamoto Nedensellik testi sonuçları Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 8: Toda ve Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Nedenselliğin Yönü	Ki-Kare Test İstatistiği	Ki-Kare Olasılık Değeri	Karar
KH→ ENF	10.84414	0.02837	Kamu harcamalarından enflasyon oranına doğru %5 anlamlılık seviyesinde nedensellik ilişkisi vardır.
ENF→ KH	23.40653	0.00010	Enflasyon oranından kamu harcamalarına doğru %1 anlamlılık seviyesinde nedensellik ilişkisi vardır.
DK→ ENF	44.72431	0.00000	Döviz kurundan enflasyon oranına doğru %1 anlamlılık seviyesinde nedensellik ilişkisi vardır.
ENF→ DK	17.55033	0.00151	Enflasyon oranından döviz kuruna doğru %1 anlamlılık seviyesinde nedensellik ilişkisi vardır.
KRD→ ENF	19.18212	0.00072	Bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandıkları kredilerden enflasyon oranına doğru %1 anlamlılık seviyesinde nedensellik ilişkisi vardır.
ENF→ KRD	21.99788	0.00020	Enflasyon oranından bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandıkları kredilere doğru %1 anlamlılık seviyesinde nedensellik ilişkisi vardır.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8’de Türkiye ekonomisi için 2008M1:2023M12 dönemine ilişkin enflasyon oranı, kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörü hane halkı kredi kullanımı değişkenleri arasındaki Toda ve Yamamoto (1995) nedensellik testi sonuçları verilmiştir. Toda ve Yamamoto (1995) nedensellik testi sonuçlarına göre, enflasyon oranı ile kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörü hane halkı kredi kullanımı değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkileri çift yönlüdür ve istatistiksel olarak anlamlılık düzeyindedir. Nedensellik analizi sonuçları, uzun dönem ARDL eşbütünleşme analizi ve kısa dönem hata düzeltme modeli sonuçlarını desteklemektedir.

5. SONUÇ

Günümüz ekonomilerinde, ülke koşulları ve küresel gelişmelerin etkisine bağlı olarak talep çekişli ve maliyet itişli enflasyon türleri ön plana çıkmaktadır. Özellikle küresel ticaret hacmindeki değişiklikler, emtia fiyatlarındaki dalgalanmalar ve arz zincirlerindeki kırılmalar, maliyet itişli enflasyonu tetikleyen faktörler arasında yer almaktadır. Keynesyen milli gelir modelinde kamu harcamalarının toplam talebi etkileyen bir unsur olması ve kamu harcamalarındaki değişimin toplam talebi etkileyerek fiyatlar genel düzeyini etkilemesi, talep çekişli enflasyon yaklaşımını desteklemektedir. Buna ek olarak, devletin ekonomik faaliyetlerdeki rolünün artması, özellikle kriz dönemlerinde kamu harcamalarının genişletilmesi, enflasyon üzerinde daha belirgin etkiler yaratmaktadır. Türkiye ekonomisinde enflasyonu etkileyen temel faktörler arasında döviz kuru dalgalanmaları, para ve maliye politikalarının etkisizlikleri, enerji maliyetleri, bütçe açıkları, kamu borçları, siyasi istikrarsızlıklar ve küresel ekonomik krizler yer almaktadır. Özellikle döviz kuru

oynaklıkları, ithalata dayalı bir ekonomi yapısına sahip olan Türkiye’de maliyetleri artırarak enflasyonu beslemektedir. Aynı zamanda, enerji maliyetlerinin artışı ve dışa bağımlılık, maliyet itişli enflasyonu daha da derinleştirmektedir. Kamu harcamalarının toplam talep unsuru olarak enflasyon üzerindeki etkisi, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmuştur. Kamu harcamaları ve enflasyon ilişkisine yönelik incelenen mevcut literatürden elde edilen sonuçlar, ülke, dönem ve kullanılan yöntemlere göre farklılıklar göstermektedir. Bununla birlikte, bazı çalışmalarda kamu harcamalarının enflasyon üzerinde belirgin bir talep baskısı yarattığı, bazı çalışmalarda ise mali disiplinsizliklerin enflasyonu körüklediğı yönünde bulgulara rastlanmıştır. Bu nedenle, kamu harcamalarının yönetimi, enflasyonla mücadelede kritik bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada, 2008-2023 döneminde aylık veriler kullanılarak kamu harcamalarının fiyatlar genel düzeyi (enflasyon) üzerindeki etkisi incelenmiştir. Uzun dönem ARDL eşbütünleşme analizi ve kısa dönem hata düzeltme modeli sonuçlarında, kamu harcamaları (KH), döviz kuru (DK) ve bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandırdıkları krediler (KRD) ile enflasyon oranı (ENF) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğı tespit edilmiştir. Bu bulgular, kamu harcamalarının genişlemesinin toplam talebi artırarak enflasyon üzerinde yukarı yönlü baskı yarattığını ve aynı zamanda döviz kuru oynaklıklarının ithalat maliyetleri aracılığıyla enflasyonu tetiklediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bankacılık sektörünün kredi genişlemesi, özellikle hane halkına sağlanan krediler aracılığıyla tüketim harcamalarını artırarak fiyatlar genel düzeyine doğrudan etki etmektedir. Bu sonuçlar, Türkiye’de uzun dönemde ve kısa dönemde kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandırdıkları kredilerdeki değişim ile enflasyon oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın eşbütünleşme analizi sonuçları, Gökalp ve Avcı (2002), Kazi ve Munshi (2012), Yiğit (2013), Nguyen (2014), Ulusoy ve Yiğit (2016) ve Özpençe ve Noyan (2023) gibi önceki çalışmalarla uyumluluk göstermektedir. Literatürde benzer sonuçların elde edilmesi, kamu harcamaları, döviz kuru ve kredi genişlemesi gibi faktörlerin enflasyon üzerindeki etkisinin dönemler ve yöntemler arası tutarlılığını pekiştirmektedir. Ayrıca, araştırmada kullanılan Toda ve Yamamoto (1995) nedensellik testi sonuçları, enflasyon oranı ile kamu harcamaları, döviz kuru ve bankacılık sektörü hane halkı kredi kullanımı değişkenleri arasında çift yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, kamu harcamalarının sadece enflasyonu etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda enflasyonun da kamu harcamaları ve döviz kuru üzerinde geri dönük bir etkisi olabileceğini işaret etmektedir. Araştırmanın nedensellik analizi sonuçları, Ezirim vd. (2008), Magazzino (2011) ve Güneş (2020) gibi çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir ve enflasyon dinamikleri üzerinde kamu politikalarının rolünün önemini vurgulamaktadır.

Enflasyon ile mücadelede tam bir başarı elde edebilmek için enflasyonun kaynaklarının detaylı bir şekilde ortaya konması gereklidir. Türkiye ekonomisinde enflasyonun sebepleri sadece toplam talep yönlü değildir; arz yönlü faktörler ve maliyetleri tetikleyen unsurlar da dikkate alınmalıdır. Maliyet enflasyonu, döviz kuru dalgalanmaları, enerji fiyatlarındaki artışlar ve üretim maliyetlerine doğrudan etki eden diğer dışsal faktörlerle yakından ilişkilidir. Aynı zamanda, yapısal sorunlara bağlı unsurlar, özellikle verimlilik düşüklüğü, kayıt dışı ekonomi ve istihdam piyasasındaki dengesizlikler de enflasyonun temel belirleyicileri konumundadır. Bu çalışmanın analiz sonuçlarında ortaya konan kamu harcamaları ile enflasyon arasındaki pozitif yönlü ilişki, enflasyon ile mücadelede kamu harcamalarının da içinde yer aldığı daraltıcı maliye politikalarının işlevselliğini ön plana çıkarmaktadır. Özellikle kamu harcamalarının bütçe açığına genişlettiğı ve toplam talebi artırarak fiyatlar genel düzeyine baskı uyguladığı göz önüne alındığında, mali disiplini sağlayıcı politikaların gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bankacılık sektörünün hane halkına yönelik kullandırdıkları kredilerin de enflasyon ile pozitif yönlü ilişkisi, daraltıcı parasal politikaların ve kredi büyümesini sınırlayıcı tedbirlerin olumlu sonuçlar verebileceğini desteklemektedir. Aynı zamanda döviz kurunun da enflasyon üzerindeki etkisi hesaba katıldığında, maliyet enflasyonu kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Döviz kuru istikrarsızlıklarının enflasyon üzerindeki etkisini minimize etmek için döviz rezervlerinin güçlendirilmesi ve makroekonomik istikrarın sağlanması da önem arz etmektedir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın bağımsızlığını olumsuz etkileyecek politika ve söylemlerden kaçınılmalı, aynı zamanda kurumsal güvenin artırılması hedeflenmelidir. Özellikle doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yeniden Türkiye ekonomisine girişini cesaretlendirebilmek için gerekli hukuki

güvence ve demokratik gelişim mekanizmaları hızlıca hayata geçirilmelidir. Bunların yanı sıra, vergi reformları, tarım ve enerji sektörlerindeki yapısal reformlarla birlikte, enflasyonla mücadelede uzun vadeli çözümler üretmek mümkündür.

Etik Beyan: Bu çalışmada “Etik Kurul” izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %50, 2. Yazarın katkı oranı ise %50’dir.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the “Ethics Committee” was used.

Author Contributions Statement: 1st author’s contribution rate is 50%, 2nd author’s contribution rate is 50%.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors.

KAYNAKÇA

- Akçacı, T. ve Kocağ, E. (2013). Kamu harcamalarının enflasyonist etkisinin ekonometrik analizi. *International Journal of Social Science*, 6(8), 1-18.
- Bakırtaş, İ. (2003). Kamu harcamalarının temel makroekonomik göstergelerle ilişkisi ve nedenselliği (1983-2000 Türkiye Örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 41-66.
- Bölükbaş, M. ve Alp, M. (2018). Türkiye’de enflasyon ve kamu harcamaları arasındaki ilişki: 1960-2017 dönemi için bir analiz. IV. International Caucasus-Central Asia Foreign Trade and Logistics Congress (s. 1121-1132). Didim/Aydın: 7-8 September.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M. ve Meçik, O. (2017). Türkiye ekonomisinde eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Bootstrap Toda-Yamamoto nedensellik testi yaklaşımı. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 45-56.
- Ersin, İ. ve Kırca, M. (2024). Türkiye’de cari transfer harcamalarının enflasyon üzerindeki etkisi: kesirli frekanslı fourier ardl sınır testi ile analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 19(3), 887 – 905.
- Ezirim, C. B., Muoghalu, M. I. ve Elike, U. (2008). Inflation versus public expenditure growth in the u.s.: An empirical investigation. *North American Journal of Finance and Banking Research*, 2(2), 26-40.
- Gökalp, M. F. ve Avcı, M. (2002). Türkiye ekonomisi’nde mali disiplinsizlik olgusu. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 1-15.
- Göksu S. ve Balkı, A. (2023). ARDL ve NARDL eşbütünleşme analizleri: Adım adım evIEWS uygulaması (1. Baskı). Ankara: Serüven Yayınevi.
- Güneş, H. (2020). Kamu harcamalarının ekonomik büyüme ve enflasyona etkisi: 28 OECD ülkesi için bir panel veri analizi. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 5(2), 1-15.
- Kayalidere, K. ve Ovalı, M. (2022). Toda-Yamamoto nedensellik analizi yöntemiyle kripto para birimleri arasındaki fiyat ilişkisinin analizi. Mahmut Karğın, S. E. Özcan ve D. Bakırtaş (Ed), Geçmişten günümüze para, bankacılık ve finans tartışmaları (s.176-194) içinde. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Kazi, M. A. ve Munshi, M. A. (2012). Determinants of inflation in Bangladesh: An empirical investigation. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 3(12), 9-17.
- Keynes, J. M. (1936). *The general theory of employment, interest and money*. London: Macmillan.
- Keynes, J. M. (1940). *How to pay for the war*. London: Macmillan.

- Kibritioğlu, A. (2002). Causes of inflation in Turkey: A literature survey with special reference to theories of inflation. A. Kibritioğlu, L. Rittenberg ve F. Seluk (Ed), Inflation and disinflation in Turkey (s. 43-76) içinde. Aldershot: Ashgate.
- Korkmaz, S. ve Güvenoğlu, H. (2021). The relationship between government expenditures, economic growth and inflation in OECD countries. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 490-498.
- Korkmaz, S. ve Karakuş, B. (2018, Haziran, 27-28). OECD lkelerinde kamu harcamaları, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi. International Conference on Empirical Economics and Social Sciences (ICEES'18) Full Paper Proceeding (içinde ss. 133-141), Bandırma-Turkey.
- Magazzino, C. (2011). The nexus between public expenditure and inflation in the Mediterranean countries. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields*, II,1(3), 94-107.
- Nguyen, T. D. (2014). Impact of government spending on inflation in Asian emerging economies: Evidence from India, Vietnam, and Indonesia (Crawford School of Public Policy, Australian National University Working Paper – February 2014). Erişim adresi: <https://archivo.alde.es/encuentros.alde.es/antiores/xviieea/trabajos/d/pdf/214.pdf>.
- Nguyen, T. D. (2019). Impact of government spending on inflation in Asian emerging economies: Evidence from India, China, and Indonesia. *The Singapore Economic Review*, 64(05), 1171-1200.
- Öksüz, M., ve Aydın, M. (2023). Türkiye’de sosyal harcamaların makroekonomik etkileri: 1990 sonrası kriz dönemleri özeline bir analiz. *International Journal of Social Inquiry*, 16(1), 275–296.
- zpene, A. İ. ve Noyan, E. (2023). Türkiye’de fonksiyonel maliye bakış açısıyla fiyat istikrarı ve tam istihdam. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 449-472.
- Serin, ř. C. ve Demir, M. (2023). Does public debt and investments create crowding-out effect in Turkey? Evidence from ARDL approach. *Sosyoekonomi*, 31(55), 151-172.
- şahin, M. ve zen, . (2007). Kamu harcamaları ile makroekonomik değişkenler arasındaki nedensellik ilişkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 199-225.
- Toda, H. Y. ve Yamamoto, T. (1995), Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1-2), 225-250.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2024). Elektronik veri dağıtım sistemi [Veri Seti]. <https://evds2.tcmb.gov.tr/> adresinden 11 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Ulusoy, A. ve Yiğit, N. (2016). Türkiye’de kamu harcamaları enflasyon ilişkisinin ampirik analizi: 1990-2015 dönemi. *KT Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 375-390.
- Yiğit, N. (2013). *Türkiye’de kamu harcamalarının enflasyon ilişkisinin analizi (1990-2012)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.